

Makale Gelişi:
13.06.2024

Makale Kabulü:
24.12.2024

Araştırma
Makalesi

Uluslararası Siyaset Dergisi

U S J o u r n a l

ÇİN-SİRBİSTAN İLİŞKİLERİ: EKONOMİK YATIRIMLAR, SİYASİ İTTİFAKLAR VE BÖLGESEL ETKİLER

Fatih Beyaz

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Doktora Öğrencisi

fatihbeyaz9994@gmail.com

 0000-0002-5189-6631

ÖZET

Çin'in Balkanlar'da artan ekonomik nüfuzu, Sırbistan'ın ekonomik gelişimini, siyasi manzarasını ve daha geniş Güneydoğu Avrupa bölgesindeki ilişkilerini önemli ölçüde etkiledi. Bu makale, Çin'in yatırımlarının ardındaki motivasyonlara, Sırbistan ekonomisi üzerindeki etkisine ve Balkanlar ile Avrupa Birliği (AB) üzerindeki daha geniş jeopolitik sonuçlara odaklanarak Çin-Sırbistan ortaklığının çok yönlü dinamiklerini araştırıyor. Çin'in Sırbistan ile ilişkisi saf ekonomik iş birliğinin ötesine geçiyor ve enerji, doğal kaynaklar ile altyapı gibi kilit sektörlerle yönelik stratejik yatırımları da içeriyor. Železara Smederevo çelik tesisi ve RTB Bor bakır madeni gibi önemli Sırp varlıklarının satın alınması, Çin yatırımlarının Sırbistan'ın ulusal ekonomisini şekillendirmedeki yapısal öneminin altını çiziyor. Çin'in Sırbistan'daki nüfuzunun siyasi ve diplomatik sonuçları incelendiğinde iki devlet arasında geçmişi Kosova Savaşı sonrasına kadar uzanan karmaşık ilişkiler ağı ortaya çıkıyor. Makalede, makroekonomik dengesizlikleri gideren ve Sırbistan'ın AB üyeliği hedefleriyle uyumlu dengeli bir yaklaşıma duyulan ihtiyaç vurgulanıyor. Makale, ekonomik katılım, motivasyonlar, Sırp ekonomisi üzerindeki etkiler, siyasi sonuçlar, bölgesel çıkarımlar ve geleceğe yönelik beklentiler gibi konuları kapsayan kapsamlı ve çok boyutlu bir yaklaşımı benimsiyor.

Anahtar Kelimeler: Sırbistan, Çin, Balkanlar, Avrupa Birliği.

Atf Bilgisi: Fatih Beyaz. "Çin-Sırbistan İlişkileri: Ekonomik Yatırımlar, Siyasi İttifaklar ve Bölgesel Etkiler," *Uluslararası Siyaset Dergisi* 2, sayı 2 (2024): 133-144.

Çıkar Çatışması Beyanı:
Etik Kurul Onayı:
Finansal Destek Beyanı:
Yazar Katkı Beyanı:

Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.
Yazar etik kurul onayı gerektirmediğini beyan etmiştir.
Yazar finansal destek almadığını beyan etmiştir.
1. yazar %100

Article Received:
13.06.2024

Article Accepted:
24.12.2024

Research Article

Uluslararası Siyaset Dergisi

U S J o u r n a l

CHINA-SERBIA RELATIONS: ECONOMIC INVESTMENTS, POLITICAL ALLIANCES AND REGIONAL INFLUENCES

ABSTRACT

China's growing economic influence in the Balkans has significantly impacted Serbia's economic development, political landscape, and relations in the wider Southeast European region. This article explores the multifaceted dynamics of the China-Serbia partnership, focusing on the motivations behind China's investments, the impact on Serbia's economy, and the broader geopolitical implications for the Balkans and the European Union (EU). China's relationship with Serbia goes beyond pure economic cooperation and includes strategic investments in key sectors such as energy, natural resources, and infrastructure. The acquisition of key Serbian assets such as the Železara Smederevo steel plant and the RTB Bor copper mine underscores the structural importance of Chinese investments in shaping Serbia's national economy. An analysis of the political and diplomatic implications of China's influence in Serbia reveals a complex web of relations between the two states that dates back to the aftermath of the Kosovo War. The article emphasizes the need for a balanced approach that addresses macroeconomic imbalances and aligns with Serbia's EU membership aspirations. The article takes a comprehensive and multidimensional approach, covering topics; economic participation, motivations, impacts on the Serbian economy, political consequences, territorial implications, and prospects.

Key Words: Serbia, China, Balkans, European Union.

To Cite: Fatih Beyaz. "Çin-Sırbistan İlişkileri: Ekonomik Yatırımlar, Siyasi İttifaklar ve Bölgesel Etkiler," *Uluslararası Siyaset Dergisi / US Journal* 2, no. 2 (2024): 133-144.

Conflict of Interest Statement: Author declared no conflict of interest.
Ethics Committee Approval: Author declared article does not require ethics committee approval.
Financial Support Statement: Author declared that there was no financial support.
Author(s) contribution Statement: 1th author 100%

Giriş

Son yıllarda Balkanlar'ın ekonomik ve siyasi manzarası, Çin'in bölgede önemli bir oyuncu olarak ortaya çıkmasıyla birlikte dönüştürücü bir değişime tanık oldu. Özellikle Sırbistan, kapsamlı ve kalıcı bir ekonomik ilişkiyi hedefleyerek Çin'in stratejik çıkarlarının odak noktası haline geldi. Bu makale, Çin-Sırbistan ortaklığının çok yönlü dinamiklerini ele alıyor; Çin'in önemli yatırımlarının ardındaki motivasyonları, Sırbistan ekonomisi üzerindeki etkisini ve Balkanlar ile Avrupa Birliği (AB) üzerindeki sonuçları araştırıyor.

Çin'in Sırbistan'la ilişkisi salt ekonomik iş birliğinin ötesine geçerek enerji, doğal kaynaklar ve altyapı gibi kilit sektörlerdeki stratejik yatırımları da kapsıyor. Zelezara Smederevo çelik tesisi ve RTB Bor bakır madeni de dahil olmak üzere önemli Sırp varlıklarının satın alınması, Çin yatırımlarının Sırbistan'ın ulusal ekonomisini şekillendirmedeki yapısal önemini vurguluyor. Batılı şirketler bölgeden çekilirken Çin büyük bir yatırımcı olarak devreye giriyor ve kalıcı bir ekonomik ittifakın temelini atıyor.

Bu makale, Çin'in Sırbistan'daki yatırımlarını yönlendiren motivasyonları ve bu stratejik ittifakın temelini oluşturan ekonomik ve jeopolitik çıkarları incelemektedir. Çin yatırımlarının Sırbistan'ın ekonomik manzarası üzerindeki etkisini incelerken, iş birliğinin altyapı geliştirmeden istihdam fırsatlarına ve teknoloji transferine kadar önemli değişikliklere yol açtığı açıkça görülüyor. Ayrıca, Çin'in Sırbistan'daki nüfuzunun siyasi ve diplomatik sonuçları incelenerek, Kosova Savaşı sonrasına kadar uzanan karmaşık ilişkiler ağı açığa çıkarılıyor. Son olarak makale, Çin-Sırbistan ilişkilerinin gelecekteki beklentilerini ve karşılaşılabileceği zorlukları değerlendiriyor. Makroekonomik dengesizliklere odaklanarak, Sırbistan'ın AB üyeliği arzularıyla uyumlu, dengeli bir yaklaşımın gerekliliği vurgulanıyor. Ekonomik iş birliği, siyasi ittifaklar ve küresel siyaset arasındaki hassas etkileşim, Çin-Sırbistan ortaklığının ve bunun daha geniş jeopolitik manzara üzerindeki etkilerinin incelikli bir şekilde araştırılmasına zemin hazırlıyor.

Bu çalışmaya “Çin'in Sırbistan'da artan ekonomik nüfuzu, ülkenin ekonomik gelişimini, siyasi manzarasını ve daha geniş Güneydoğu Avrupa bölgesi içindeki ilişkilerini ne ölçüde etkiledi?” şeklinde yapılandırılmış araştırma sorusu yön vermiştir. Çin'in Sırbistan'da özellikle yatırımlar altyapı projeleri ve ticari ortaklıklar yoluyla artan ekonomik katılımının Sırbistan'ın ekonomik ve siyasi manzarası üzerinde önemli etkileri olacağını varsayıyoruz. Bu etkinin, Sırbistan'ın dış politika tercihlerini şekillendirmesi ve bölgesel dinamikleri etkileyerek hem fırsatları hem de zorlukları ortaya çıkardığı düşüncesi bu araştırmanın varsayımını oluşturmaktadır.

Bu araştırma, ekonomik devlet idaresi ile uluslararası ilişkilerin kesişimine ilişkin bilgiler sağlayarak akademik söyleme katkıda bulunmaktadır. Yükselen küresel güç Çin ile bölgesel aktör Sırbistan arasındaki gelişen dinamiklere odaklanan çalışma, literatürdeki boşlukları doldurmayı ve küresel güç değişimlerinin arka planında ekonomik ilişkilerin karmaşık doğasına ışık tutmayı hedefliyor.

Realist bir teorik çerçeveyi benimseyen bu araştırma, güç dinamiklerinin, devlet çıkarlarının ve ulusal güvenlik arayışının uluslararası ilişkilerin temel itici güçleri olduğunu kabul etmektedir. Realizm, Çin'in yatırımlarının ardındaki stratejik motivasyonları, Sırbistan'ın tepkilerini ve bölgesel güç dengeleri üzerindeki potansiyel etkisini inceleyerek, gelişen ekonomik manzarayı yorumlayacak bir merceğe sağlıyor. Araştırma metodolojisi, niteliksel analizler içermektedir. İçerik analizi ve literatür taraması yoluyla çalışma, Çin'in Sırbistan'daki ekonomik etkisine ilişkin kapsamlı bir anlayış sağlamayı amaçlıyor.

Çin-Sırbistan ilişkilerinin yatırımlar veya altyapı projeleri gibi belirli yönlerine odaklanabilen mevcut bazı literatürden farklı olarak, bu makale kapsamlı ve çok boyutlu bir yaklaşım benimsiyor. Ekonomik katılım, motivasyonlar, Sırp ekonomisi üzerindeki etkiler, siyasi sonuçlar, bölgesel çıkarımlar ve geleceğe yönelik beklentiler gibi bir dizi konuyu kapsıyor. Bu

kapsam genişliği, mevcut karmaşık dinamiklerin daha eksiksiz anlaşılmasını sağlar. Bu makale Realist bir teorik çerçeveyi benimsiyor. Bu seçim, güç dinamiklerini, devlet çıkarlarını ve ulusal güvenlik arayışını vurgulayarak analizi geliştirmekte ve Çin'in Sırbistan'daki ekonomik nüfuzunun stratejik motivasyonları ve jeopolitik sonuçlarının daha odaklanmış bir şekilde incelenmesini sağlamaktadır. Makale, Çin-Sırbistan ilişkilerindeki son gelişmeler ve eğilimler dikkate alınarak mevcut jeopolitik bağlam içinde konumlandırılmıştır. Bu güncellik, analizin iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiyi şekillendiren çağdaş dinamikleri yansıtmamasını ve konuyla alakalı kalmasını sağlar.

1. Çin'in Sırbistan Katılımına Genel Bakış

Sırbistan ile Çin arasındaki ekonomik ilişki kapsamlı, dayanıklı ve çeşitlidir. Çin, Batılı şirketlerin enerji ve doğal kaynaklar sektörlerindeki faaliyetlerinde önemli bir yatırımcı olarak görülüyor. Çelik imalat şirketi Železara Smederevo ve RTB Bor'un Çinli yatırımcılar tarafından satın alınması, Sırbistan'ın ulusal ekonomisi açısından yapısal önem taşıyor. Sırbistan'ın Pekin ile altyapı iş birliği, (2013'te başlatılan) Kuşak Yol Girişimi (BRI) ve Çin'in bu pazarlara girme yönündeki girişimlerinden önceye dayanıyor. Belgrad köprüsünün inşası için verilen ilk büyük kredi, 2000'li yılların sonlarına kadar uzanıyor. Sırbistan'ın Çin ile daha yakın ekonomik iş birliğine yönelmesi, büyük ölçüde Moskova'nın taahhütlerini yerine getirememesinden kaynaklanırken, Pekin, Sırbistan için mali kaynakları kullanılabilir hale getirmiştir. Çin ile Sırbistan arasındaki siyasi ilişkiler, 1998-1999 Kosova Savaşı sırasında kurulan mevcut bağlarla birlikte genişlemiş ve güçlenmiştir.¹

Çin, başta “Yeni İpek Yolu” projesi olmak üzere daha geniş dış politika girişimlerinin bir parçası olarak Balkanlar'daki ülkelerle aktif olarak etkileşimde bulunuyor. Orta ve Doğu Avrupa'nın stratejik önemi dikkate alındığında Çin, bölge üzerinden Batı Avrupa'ya uzanan yeni ulaşım ve lojistik arterlerinin potansiyeline dikkat çekiyor. Çin, Sırbistan'daki Kostolac enerji santrali için kredi ve inşaat projeleri ile Sırbistan'ın ilk rüzgâr çiftliği için rüzgâr türbinleri tedariki gibi Balkanlar'daki çeşitli yatırım ve altyapı projelerinde yer almıştır. Çinli şirketler Sırbistan'daki devlete ait işletmeleri satın almakla ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Tuna nehri üzerinde bir limanın gümrüksüz ihracat bölgesi inşa edilmesi ve Sırbistan'ın otoyol ile demiryolu ağının genişletilmesi konularında da görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Ancak Çin'in bölgeye katılımı dolayısıyla ekonomik ve siyasi zorluklar ile AB-Çin ilişkilerinden kaynaklanan zorluklarda mevcuttur.²

Çin'in Balkanlar'daki stratejik çıkarlarının bölgenin siyasi ve ekonomik istikrarı üzerinde potansiyel etkileri olabilir. Çin, 2009-2021 yılları arasında bölgeye 32 milyar Avro yatırım yapmış ve Sırbistan tek başına bu yatırımdan 10,3 milyar Avro almıştır.³ Çin'in bölgedeki yatırımları ekonomik büyüme ve istihdam için bir fırsat olarak görülse de aynı zamanda siyasi, çevresel ve sosyal koşullara bağlı oldukları için de endişe ile bakılmaktadır. Bu durumun potansiyel olarak Çin'e bağımlılığa ve bölge ekonomisinde çeşitlilik eksikliğine yol açabileceği düşünülmekte ve bu da uzun vadede olumsuz sonuçlara yol açacağı düşünülmektedir. Ayrıca Çin'in yumuşak gücü ve bölgedeki siyasi nüfuzu, bölgenin siyasi istikrarı üzerinde de etkiler oluşturabileceği düşünülmektedir. Çin; Konfüçyüs Enstitüleri ağıyla birlikte, bölgedeki siyasi, medya, eğitim ve kültürel kuruluşlarla iş birliği kurmuştur. Çin'in bölgedeki en gelişmiş ilişkisi

¹ Wouter Zweers et al., “China and the EU in the Western Balkans A Zero-Sum Game?,” *Clingendael Report* (Lahey: The Clingendael Institute: 2020).

² Dragan Pavličević, “China's New Silk Road Takes Shape in Central and Eastern Europe,” *China Brief* 15, no. 1 (2015): 9–13.

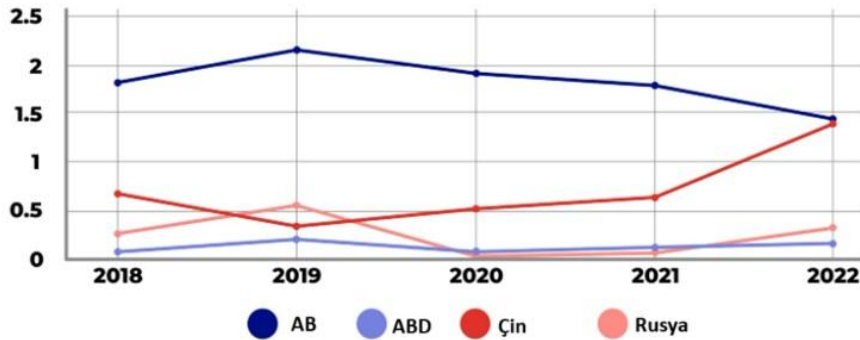
³ Branislav Stanicek, Simona Tarpova, “China's Strategic Interests in the Western Balkans,” *European Parliament Briefing*, 24 Haziran 2022. Erişim tarihi: 28.11.2024, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733558/EPRS_BRI\(2022\)733558_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733558/EPRS_BRI(2022)733558_EN.pdf).

Sırbistan'la olup, Çin, Kosova'nın statüsü konusunda Sırbistan'ı desteklemiş, Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak tanımayı reddetmiş ve Kosova'nın Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kuruluşlara yaptığı başvurulara karşı engeller çıkarmıştır.⁴

2. Çin'in Sırbistan'daki Yatırımları

Çin'in Sırbistan'daki yatırımları ülke ekonomisinin önemli bir parçası olmuştur. İlk yatırım, 2016 yılında Hesteel Group tarafından bir Sırp devlet çelik fabrikasının satın alınmasıydı. Bu satın alma, Çinli yatırımcılara Sırbistan'ın yatırım yapmak için cazip bir yer olduğunun sinyalini vermiştir.⁵ 2005'ten 2013'e kadar Çin'den Sırbistan'a toplam net para girişi 20 milyon avro olmuştur. Çin, toplam mal değişimi açısından beşinci, ithalat açısından ise dördüncü sırada yer almıştır. Sırbistan'ın Çin'e ihracatı 2014 yılında 14,1 milyon dolar iken, 2015 yılında 20,2 milyon doları bulmuştur. Buna karşılık Sırbistan, 2014 ve 2015 yıllarında Çin'den mal ithal etmiş ve bu o yıllarda Sırbistan'ın toplam ithalatının %7,6 ve %8,5'ini oluşturmuştur. 2010 yılında Çin ve Sırbistan, China Communications Construction Company'nin yan kuruluşu olan Çin devlet şirketi China Road and Bridge Corporation tarafından Belgrad'da Tuna Nehri üzerinde inşa edilen köprünün inşasına ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. Proje, Çin Exim Bank'ın kredisinden (%85) ve Sırbistan ve Belgrad şehrinin fonlarından (%15) finanse edilmiştir.⁶ 2016'dan 2022'ye kadar Sırbistan'daki yatırımların toplam değeri 3 milyar dolarının üzerinde olup, yatırım yapılan toplam tutarın %64,7'sini satın almalar oluşturmaktadır. Bu dönemde Sırbistan'da Çin devlet şirketlerinin iki yatırımı olmuştur: Železara Smederevo'nun satın alınması ve bakır madeni Bor'un (RTB Bor) Zijin Mining şirketi tarafından satın alınması. Çinli şirketler Sırbistan'daki otomotiv endüstrisine yatırım yapmaktadır. Shandong Linglong şirketi, Zrenjanin'deki bir lastik fabrikasına yaklaşık 900 milyon dolar yatırım yapmayı planladığını belirtmiştir.⁷

Grafik 1. Sırbistan'daki Çin Doğrudan Yabancı Yatırım Stoku (milyar €)

Kaynak: Stefan Vladislavljev, How Did China Become the Largest Investor in Serbia?

⁴ Stanicek, Tarpova, "China's Strategic Interests..."

⁵ Vladan Ivanović and Katarina Zakić, "Belt and Road Investments in Serbia: Is China a New Saviour or a New Threat?," *Medjunarodni Problemi* 75, no. 1 (2023): 65-92.

⁶ Duško Dimitrijević, "Chinese Investments in Serbia- a Joint Pledge for the Future of the New Silk Road," *TalTech Journal of European Studies* 7, no. 1 (2017): 64-83.

⁷ Ivanović, Zakić, "Belt and Road Investments..."

Tablo2. Sırbistan'daki Çin Yatırım Projeleri (2016 – Haziran 2022) Milyon ABD Doları

Yıl	Proje	Sektör	Milyon \$	Durum
2016	Hesteel, Smederevo Demir Çelik İşletmesi	Metalurji	330	Tamamlandı
2016	Eurofiber, Ćuprija İplik Fabrikası	Tekstil	1,21	Tamamlandı
2017	Mei Ta, Obrenovac Otomobil Fabrikası	Otomotiv	124	Tamamlandı
2018	Zijin Mining, Bor Bakır İşletmesi	Metalurji	1.722,8	Tamamlandı
2019	Shandong Linglong Lastik Fabrikası, Zrenjanin	Otomotiv	896	Devam Ediyor
2019	Yanfeng İç Mekanlar, Kragujevac	Otomotiv	44.8	Tamamlandı
2020	Changzhou Xingyu Otomotiv Aydınlatma Sistemleri, Niš	Otomotiv	68.4	Tamamlandı
2021	Yanfeng Araç Güvenlik Sistemleri, Kragujevac	Otomotiv	21.2	Devam ediyor
2021- 2022	Minth, Loznica ve Šabac	Otomotiv	100	Tamamlandı

Kaynak: Katarina Zakić, Vladan İvanović, Belt and Road Investments in Serbia: Is China a New Saviour or a New Threat?

Grafikte ve tabloda Çin'in Sırbistan'daki doğrudan yabancı yatırımları ve yatırım projelerinin sektörel dağılımı yer alıyor. Analiz ettiğimizde, Çin'in özellikle metalurji ve otomotiv sektörlerine yoğunlaştığını görüyoruz. Hesteel Group'un Sırbistan'da bir çelik tesisini 330 milyon dolara ve Zijin Mining Group tarafından ise bir bakır madenini 1,7 milyar dolara satın alması gibi büyük yatırımlar, metalurji sektörünün önemini vurguluyor. Otomotivde ise Shandong Linglong'un lastik fabrikasına 896 milyon dolarlık devam eden yatırımı dikkat çekiyor. Bu yatırımlar, Sırbistan'ın ekonomik yapısında dönüşüme yol açarak iş olanakları sağlıyor ve endüstriyel üretim kapasitesini artırıyor. Ancak, Çin'in Sırbistan'daki bu etkisi, ülkenin AB ile olan ilişkilerinde bazı hassasiyetler oluşturuyor. Çin yatırımlarının yoğunlaşması, Sırbistan'ın ekonomik bağımlılık riskini artırarak potansiyel bir asimetrik güç dengesine yol açabilir. Çelik fabrikasının ve bakır madeninin Çinli şirketler tarafından satın alınması, Çin'in Avrupa'ya endüstriyel ve ekonomik entegrasyonunu pekiştirirken, Avrupa pazarlarına doğrudan erişimini sağlamlaştırmaktadır. Bu tür yatırımlar, Çin'in sanayi fazlası üretimini (çelik, alüminyum gibi) ihraç etme amacına da hizmet eder. Bu da Çin'in yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda stratejik kaynak yönetimini gösterir.

3. Çin Yatırımlarının Motivasyonları

Çin'in Sırbistan'daki yatırımları öncelikle ekonomik ve jeopolitik çıkarlardan kaynaklanıyor. Çin, enerji santralleri, köprüler, otoyollar ve demiryolları gibi büyük ölçekli altyapı projelerine girerek ekonomik nüfuzunu ve ihracat endüstrisini genişletmeyi hedefliyor. Ayrıca Çin, bu projeler aracılığıyla aşırı üretilen çelik, alüminyum, çimento ve diğer malzemeleri satmayı ve vatandaşlarına istihdam olanağı sağlamayı hedefliyor. Dahası, Çin'in Sırbistan'daki yatırımları aynı zamanda Avrupa'da stratejik bir dayanak noktası işlevi görüyor, varlığını güçlendirmesine ve Batı ile bir çatışma durumunda potansiyel olarak avantaj elde etmesine olanak tanıyor. Bu,

Çinli ve Sırp liderler arasındaki yakın ilişkiler, ortak polis tatbikatları ve iki ülke arasında bir serbest ticaret anlaşması müzakere etme niyetiyle kanıtlanıyor.⁸

4. Yatırımların Sırbistan Ekonomisi Üzerindeki Etkisi

Çin yatırımlarının Sırbistan üzerindeki ekonomik etkisi, özellikle 2013 ile 2019 arasındaki dönemde oldukça büyük olmuştur. Çinli şirketler, altyapı geliştirme ve endüstriyel projelere odaklanarak ulaştırma, metal ve enerji gibi kilit sektörlerde önemli yatırımlar yönlendirmiştir. Bu yatırımlar, yeni üretim tesislerinin kurulmasına olanak tanımış ve işsizlik oranlarını düşürerek yoksulluk seviyelerinin azalmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca Çin'den gelen yatırımlar, yatırımların yoğunlaştığı sektörlerde ortalama brüt kazançlarda gözle görülür bir artışa neden olmuştur. Çinli yatırım şirketleri, Sırp ekonomisinin ilerlemesi için hayati öneme sahip olan teknoloji ve bilgi transferinin yanı sıra yeni yönetim yöntemlerinin uygulamaya konmasını da kolaylaştırmıştır. Yatırımlar aynı zamanda Sırbistan'ın genel ekonomik ve sosyal kalkınması üzerinde de olumlu bir etki yaratarak üretimin artmasına, ihracatın büyümesine ve iş ortamının güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Ancak, Çin yatırımlarıyla ilişkili, çevre düzenlemelerine uyulmamasına ilişkin endişeler, satın almada şeffaflık eksikliği ve Sırbistan'ın AB entegrasyon süreci üzerindeki etkisi de dahil olmak üzere potansiyel risklerin bulunduğunu dikkate almak önemlidir. Bu risklere rağmen, Çin yatırımlarının girişi, ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesinde, gelecekteki ekonomik iş birliğinin desteklenmesinde ve Sırbistan'ın Çinli şirketler için cazip bir yatırım merkezi olarak konumlandırılmasında etkili olmuştur. Çin ile yoğun ve verimli iş birliğinin devamı, Sırbistan'da istihdam yaratmayı ve ekonomik ortamı iyileştirmeyi gerektiren yatırım projelerinin teşvik edilmesi ve uygulanması açısından hayati önem taşımaktadır.⁹

5. Çin'in Sırbistan'daki Nüfuzunun Siyasi ve Ekonomik Etkileri

Çin ile Sırbistan arasındaki dostane diplomatik ilişkiler, Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti'nin Çin Halk Cumhuriyeti'ni bağımsız bir devlet olarak tanıdığı Ekim 1949'dan bu yana devam etmektedir. 2009 yılında ülkeler arasındaki anlaşma, siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri alanlarda daha fazla iş birliğini teşvik eden '*Stratejik Ortaklık*'ın başlatılmasıyla daha da artırılmıştır. Stratejik ortaklık, Sırbistan'ın AB ile serbest ticaret anlaşmaları, Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması (CEFTA) gibi anlaşmalar vasıtasıyla, Sırbistan'da faaliyet gösteren Çinli şirketler için 800 milyon kişilik bir serbest ticaret alanına erişim anlamına gelmektedir. Çin açısından bakıldığında bu, 'yurt dışına çıkma' politikasında değerli bir basamak taşıyı temsil ediyor. Çin'in "*dışa açılma*" politikası, 2000'li yıllarda hız kazanan ve Çinli şirketlerin yurt dışında yatırım yapmasını teşvik eden bir stratejidir. Bu politika, Çin'in büyük oranda bir yatırım alıcısı konumundan çıkararak önemli bir doğrudan yabancı yatırım sağlayıcısına dönüşmesine olanak tanımıştır.¹⁰ Çin perspektifinden bakıldığında girişim, kıtanın kenarlarında fiziksel bir varlık kurarak anti-damping düzenlemelerini atlatarak, kazançlı Avrupa pazarlarına son derece değerli bir giriş vaat ediyor.¹¹ Sırbistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Çin ile olan güncel ilişkilerini Sırp dış politikasının en önemli direklerinden biri olarak tanımlamaktadır. Bu, Sırbistan'ın Sırp Yenilenme Partisi yönetimindeki liderliğinin ve Demokrat Parti

⁸ Mario Holzner, "Serbia, China's Gateway to Europe," *Wiiw*, 16.10.2022, Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://wiiw.ac.at/serbia-china-s-gateway-to-europe-n-566.html>.

⁹ Darko Marjanović, Elena Jovičić, Danijela Stojanović, "The Global Distribution of Chinese Investments – Importance for the Economy of Serbia," *Ekonomika* 67, no. 1 (2021): 43-55.

¹⁰ Hongying Wang, "A Deeper Look At China's 'Going Out' Policy," Center for International Governance Innovation, 08 Mart 2016. Erişim tarihi: 28 Kasım 2024, https://www.cigionline.org/static/documents/hongying_wang_mar2016_web.pdf.

¹¹ Graham Hollinshead, "Chinese Overseas Foreign Direct Investment and the Sino-Serbian Strategic Partnership," *Work Organisation, Labour & Globalisation* 8, no. 1 (2014): 37-48.

yönetimindeki önceki dönemin devamlılığını temsil etmektedir. Öte yandan Çin'in Sırbistan'ın bazı politikalarına, özellikle de Kosova'nın bağımsızlığını reddetmesine verdiği destek, yıllar boyunca tutarlı bir şekilde devam etmiştir. Sırbistan, uluslararası ve yerel forumlarda Çin'in üniter, tek devletli konumunu desteklemiş ve Çin'in insan hakları ihlalleri gibi tartışılabilir konularında sessiz kalmıştır. Son yıllarda iki ülke arasındaki sivil-asker iş birliğinde de bir artış görülmüş, Çin, Sırbistan'a dokuz milyon avroyu aşan askeri, teknolojik ve güvenlik bağışları yapmıştır. Çin'den yüz tanıma teknolojisi alan ve ortak Sırp-Çin polis devriyeleri yürüten Sırbistan, Batılı güvenlik kurumlarının radarına girerek, kitlesel saldırılar için olası bir "Truva atı" olarak ortaya çıktığı öne sürülüyor. Avrupa yönelimini korumak için Sırbistan'ın, müktesebat değerlerine bağlı olduğunu AB'ye kanıtlaması gerekeceği öne sürülmektedir.¹² Sonuç olarak, geçtiğimiz on yılda Sırbistan, altyapı projeleri ve doğrudan yabancı yatırımlara yönelik kredi anlaşmaları yoluyla Batı Balkanlar'da oluşan Çin nüfuzunun merkezi haline gelmiştir. Çin nüfuzunun yükselişine siyasi iktidar sessiz kalırken, Çin şirketlerinin Sırbistan'daki zararlı uygulamaları nedeniyle siyasi muhalefetin yanı sıra çevre gruplarından bazıları tepki göstermiştir. Yine de Çin, Sırp hükümetinin en popüler ortaklarından biri ve aynı zamanda Sırbistan'ın ekonomik kalkınmasının kilit ortağı olmaya devam ediyor.¹³

6. Çin'in Balkanlardaki Nüfuzunun Bölgesel Etkileri

Avrupa Birliği, Çin'in Batı Balkanlar'daki katılımını, aday ülkelerin bireysel İlerleme Raporları ve potansiyel adayların Analitik Raporlarıyla birlikte her yıl yayınlanan bir belgede ele almıştır. AB, Çin'in Dünya Bankası'ndaki iş ve yatırım faaliyetinin ekonomik büyümeye katkıda bulunduğunu ancak sosyo-ekonomik ve finansal sürdürülebilirliği sıklıkla ihmal ettiğini, bunun potansiyel olarak yüksek düzeyde borçluluğa ve stratejik varlıklar ve kaynaklar üzerinde kontrolün devredilmesine yol açtığını vurgulamıştır. AB, Çin'in bölgedeki faaliyetlerine ve bunların uluslararası normlara ve AB normlarına uyumlu olması noktasında endişe ile bakmaktadır. AB, insan hakları, özgürlük, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ile ilgili değerlerin bölgede gözetilmesini incelemektedir. Çin'in Batı Balkanlar'daki yatırımları ve altyapı projeleri, AB için ekonomik rekabete yol açmış ve potansiyel olarak AB'nin bölgedeki ekonomik çıkarlarını etkilemiştir. Çin'in Sırbistan'daki artan etkisi, AB'nin Batı Balkanlar'daki siyasi nüfuzuna meydan okumuş ve potansiyel olarak AB'nin bölgedeki değerlerini ve normlarını destekleme çabalarını etkilemiştir.¹⁴

AB'nin eleştirileri, Çin'in borç tuzağı diplomasisi, çevre standartlarının düşmesi ve yolsuzluğa katkıda bulunması gibi konular etrafında yoğunlaşmaktadır. Karadağ'daki otoyol projesi ve Bosna Hersek'teki kömür santrali yatırımları, bu eleştirilerin somut örnekleridir. Ayrıca, Çin'in ihale süreçlerindeki şeffaflık eksikliği ve bazı şirketlerinin yolsuzluk iddialarına karışması, AB tarafından dikkatle izlenmektedir. Tüm bunlara ek olarak, Çin'in Konfüçyüs Enstitüleri, kültür merkezleri ve ticaret odaları aracılığıyla "yumuşak güç" uygulamaları, bölge halkının algısını Çin lehine şekillendirmekte ve Batı Balkanlar'daki ekonomik ve siyasi etkisini artırmaktadır.¹⁵

Bosna Hersek'in AB'ye üyelik rotasını tam olarak oluşturamamış olması Çin'in nüfuzunun artmasına da olanak sağlamıştır. Taraflar arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesi, ülkedeki Çin nüfuzunu arttırmıştır. Bunun bir örneği, Çin'in 2010 ve sonrasında ülkenin enerji

¹² Nina Markovic Khaze, "Is China's Rising Influence in The Western Balkans a Threat to European Integration?," *Journal of Contemporary European Studies* 29, no. 2 (2021): 234-250.

¹³ Stefan Vladisavljev, "Chinese Influence in Serbia," *CEPA*, Comprehensive Report, 02.09.2022, Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-serbia/>

¹⁴ Nikola Bošković, "The EU's Response to the Increased Chinese Engagement in the Western Balkans," (Master's Thesis, Freie Universität Berlin, 2020).

¹⁵ Gamze Ayan Çakmak, "Batı Balkanlar'da Çin-AB Rekabeti," *DSJournal*, 23.10.2020, Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://www.dsjournal.org/bati-balkanlarda-cin-ab-rekabeti/#.DSJOURNAL>

sektöründe artan varlığıdır. Bir diğer örnek ise iki farklı şehirde Konfüçyüs Enstitülerinin kurulması ve eğitim alanında iş birlikleridir¹⁶. Kosova ve Çin arasındaki ekonomik etkileşimde artış işaretleri görülüyor ancak Çin'in doğrudan yabancı yatırımları, kredileri ve inşaat taahhütleri son derece düşük seviyede kalıyor. Kosova'da faaliyet gösteren Çinli şirketlerin merkezleri çoğunlukla Arnavutluk ve bir dereceye kadar da Sırbistan olmak üzere diğer ülkelerde bulunuyor. Siyasi açıdan ikili ilişki büyük ölçüde Pekin'in Kosova'nın bağımsızlığını tanımaması tarafından belirleniyor. İki taraf arasında çok sayıda gayri resmi siyasi temas olsa da daha derin bağlara dair hiçbir kanıt yok¹⁷. Kuzey Makedonya da Çin ile iş birliği yapan bölge ülkelerinden biri. Bu noktada Kuşak ve Yol Projesi'nin Avrupa'ya ulaşan güney güzergahında stratejik bir konuma sahip, bu nedenle iki ülke arasındaki ilişkiler gelişiyor.¹⁸ Çin, bölge ülkelerinde Konfüçyüs Enstitüleri kurarak kültürel diplomasisini güçlendirmektedir. Örneğin, Arnavutluk'ta Tiran Üniversitesi'ne bağlı bir Konfüçyüs Enstitüsü bulunmaktadır.¹⁹

Çin hükümeti, doğrudan yabancı yatırımlar ve finansman mekanizmaları aracılığıyla Balkanlar'daki etkisini artırmakta ve bu ülkeleri kendisine daha bağımlı hale getirmektedir. Sırbistan, Kuzey Makedonya, Arnavutluk ve Karadağ'da yapılan yatırımlar, genellikle şirket satın alımları yoluyla gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Sırbistan'da Çin'in doğrudan yabancı yatırım oranı 2016 yılında %7,2 iken, bu oran 2018 yılında %14,83'e yükselmiştir. Bu artışta, Železara Smederevo çelik fabrikasının ve Zijin Bor Copper şirketinin %63 hissesinin satın alınması önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte, Çin'in bölge ülkeleriyle borçlanma ilişkisi kurarak ekonomik bağımlılığı artırdığı görülmektedir. Çin Exim Bankası ve Çin Kalkınma Bankası tarafından sağlanan altyapı kredileri, birçok Balkan ülkesinin toplam dış borçları içinde önemli bir paya sahiptir. Örneğin, Karadağ'ın toplam dış borcunun %22'si (671 milyon avro), Kuzey Makedonya'nın %14'ü (714 milyon avro), Bosna-Hersek'in %13'ü (1,1 milyar avro) ve Sırbistan'ın %7,9'u (24,5 milyar avro) Çin'e aittir.²⁰ Çin'in bölgedeki nüfuzu ekonomik fırsat ve karşılıklı yarar vaadiyle baştan çıkarmaya ve cezbetmeye çalışan ekonomik bir süper güç olarak açıklanabilir. Anlaşılacağı üzere Çin'in bölge ülkeleri üzerindeki nüfuzu, bir altyapı ve borç verme gücü olarak daha doğru bir şekilde yorumlanabilir.

7. Çin-Sırbistan İlişkilerinde Gelecekteki Beklentiler ve Zorluklar

Çin-Sırbistan arasında küresel ekonomik faktörlere dayalı iş birliğinin derinleştirilmesi potansiyeli ve Sırbistan'ın Çin ile güçlü bir ortaklık kurmadaki ekonomik kapasitesinin önemi tartışılıyor. Ayrıca, Sırbistan'ın Çin'in Güneydoğu Avrupa bölgesinde kilit bir ortak olarak oynadığı rolün önemi de vurgulanmaktadır. Sırbistan ile Çin arasındaki stratejik ilişkilerin sürdürülebilir gelişimini sağlamak için makroekonomik dengesizliklerin ve asimetrik ikili ekonomik iş birliğinin ele alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, Sırbistan'ın Çin ile ekonomik iş birliğindeki karşılaştırmalı avantajlarını artırabilecek bir dış politika değişkeni olarak Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü'ne katılma konusundaki kararlılığının önem arz ettiği vurgulanmaktadır.²¹ Çin'in Sırbistan'daki Belgrad – Budapeşte demiryolu hattı, Pupin Köprüsü projesi ve benzeri büyük ölçekli altyapı projelerine yaptığı yatırımlar, Sırbistan'ın

¹⁶ Göktuğ Çalışkan, "On China's Increasing Influence in the Balkans," *ANKASAM*, 28.12.2022, Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://www.ankasam.org/on-chinas-increasing-influence-in-the-balkans/?lang=en>.

¹⁷ Zweers et al., "China and the EU..."

¹⁸ Çalışkan, "On China's Increasing Influence in the Balkans."

¹⁹ Dilruba Kurut, "Çin'in Balkan Politikası: Kuşak-Yol Projesi'nin Bölgeye Etkileri," *Avrasya Etüdleri*, no. 62 (2023): 35–65.

²⁰ Sevba Abdula, "Batı'nın Salgındaki Yönetim Zafiyeti Balkanlar'da Çin'e Nüfuz Alanı Açıyor," *Anadolu Ajansı*, 16.03.2021, Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/batinin-salgindaki-yonetim-zafiyeti-balkanlarda-cine-nufuz-alani-aciyor/2177636>.

²¹ Duško Dimitrijević, "Contemporary Relations of Serbia and China in a Changing World," *Security Challenges and the Place of the Balkans and Serbia* 16 (2020): 246-272.

altyapısını ve bağlantısını geliştirmeye yönelik kararlılığını ortaya koymaktadır. Bunların yanı sıra Sırbistan'ın Avrupa Birliği'ne katılma isteği, Çin'le ilişkilerinin bağımsız gelişimi açısından önemli bir zorluk teşkil ediyor. AB'nin standartları ve kuralları, özellikle Çin'in sunduğu büyük altyapı projeleri bağlamında Sırbistan'ın belirli anlaşmalara katılma kabiliyetini sınırlandırabilir. Farklı taraflardan gelen baskılar ve ABD-Çin rekabeti de dahil olmak üzere küresel siyasi manzara, Sırbistan'ın Çin ile ilişkilerinde zorluklar ortaya çıkarıyor. Washington'un aracılık ettiği Belgrad-Priştine Anlaşmaları ve Huawei meselesi, küresel siyasetin Çin-Sırp ilişkilerinde aşılması gereken zorluklardır. Çin, ticaretten ziyade yatırım yoluyla nüfuz sahibi olmaktadır. Sırbistan'ın ihracat hacminde düşük katma değerli ürünlere hâkim olması, Çin'in ülkedeki yatırımlarının istediği düzeyde bir pazara sahip olamamasına neden olmaktadır. Bu da iki ülke arasında aşılması gereken engellerden biridir.²² Çin ile Sırbistan arasında ekonomik iş birliği ve altyapı gelişimi açısından ümit verici beklentiler olsa da AB üyeliği, küresel politika ve ticari kısıtlamalarla ilgili zorluklar, ilişkilerinin gelecekteki gidişatını etkileyebilir. Her iki ülkenin de karşılıklı yarar ve sürdürülebilir iş birliği fırsatlarından yararlanarak bu zorlukların üstesinden gelmesi çok önemlidir.

8. Çin-Sırbistan İlişkilerinin Realist Teori Perspektifinden Analizi

Realizm, güç arayışına, ulusal çıkarlara ve devletlerin uluslararası sistemdeki rekabetçi doğasına dayalı uluslararası ilişkileri analiz etmek için bir çerçeve sağlar. Çin-Sırbistan ilişkisine realist ilkelerin uygulanması, ekonomik, politik ve stratejik boyutların bu bağlamda incelenmesini gerektirir.

Realizm, devletlerin güçlerini ve nüfuzlarını artırmak için ekonomik ilişkilere girdiklerini öne sürüyor. Çin-Sırbistan bağlamında, Çin'in Sırbistan'ın enerji ve doğal kaynaklar sektörlerine yaptığı önemli yatırımlar, ekonomik avantaj arayışına işaret ediyor. Gerçekçi bir perspektiften bakıldığında, Çin muhtemelen kaynakları güvence altına alma, ekonomik avantaj elde etme ve küresel sahnede ekonomik gücünü artırma arzusuyla hareket ediyor. Realistler ittifakların ve ortaklıkların stratejik önemini vurguluyorlar. Çin'in Sırbistan'a, özellikle de altyapı ve enerji gibi kritik sektörlerde katılımı, stratejik konumlandırmanın gerçekçi ilkeleriyle uyumludur. Bu ilişki, Çin'in Balkanlar'daki nüfuzunu genişletme ve Avrupa'da yer edinmeye yönelik daha geniş stratejisinin bir parçası olarak görülebilir.

Realistler, uluslararası ilişkilerde siyasi etkinin önemini kabul eder. Çin'in, Kosova gibi hassas jeopolitik konularda Sırbistan'a verdiği destek, siyasi nüfuz oluşturma çabasını yansıtıyor. Realistler bu desteği Çin'in bölgedeki konumunu güçlendirmenin ve potansiyel olarak diğer büyük güçlerin etkisini dengelemenin bir yolu olarak görecektir.

Realizm, uluslararası politikanın rekabetçi doğasını vurgular. Sırbistan'ın Moskova'nın başarısızlığına dair algısıyla Çin'e yönelmesi, büyük güçler arasındaki jeopolitik rekabeti ön plana çıkarıyor. Realistler bunu, devletlerin kendi çıkarlarına ve müttefiklerinin algılanan güvenilirliğine göre kendilerini stratejik olarak hizalamaları olarak yorumlayacaklardır. Realistler, Çin'in artan etkisinin Balkanlar'ın siyasi ve ekonomik istikrarı üzerindeki etkisine ilişkin endişelerini dile getirebilirler. Bölge, büyük güçlerin nüfuz için rekabet ettiği jeopolitik bir savaş alanı haline geliyor ve bu durum potansiyel olarak gerilimlerin ve stratejik rekabetlerin artmasına yol açmaktadır.

Realizm, devletlerin potansiyel tehditlere karşı koymak için sistem içerisinde bir dengelemeye girişileceğini öngörür. Çin-Sırbistan ilişkileri bağlamında, komşu ülkeler ve küresel güçler,

²² Zhemelinska Yevheniia, Hong Song Liu, "China – Serbia Cooperation: Restrictions and Challenges," *Young Scientist* 10, no. 98 (2021): 183–187.

Çin'in bölgedeki etkisini dengelemek için ittifaklar kurarak veya mevcut ortaklıkları güçlendirerek yanıt verebilir.

Sonuç

Sırbistan ile Çin arasındaki ekonomik ilişki, Çin'in enerji, doğal kaynaklar ve altyapı gibi kilit sektörlerdeki önemli yatırımlarıyla dikkat çeken kapsamlı ve kalıcı bir ortaklığa dönüştü. Önemli Sırp varlıklarının Çinli yatırımcılar tarafından satın alınması, yalnızca Sırbistan'ın ulusal ekonomisini desteklemekle kalmadı, aynı zamanda iki ülke arasındaki diplomatik ve siyasi bağları da güçlendirdi. Çin'in Balkanlar'a, özellikle de Sırbistan'a katılımı, başta bağlantı ve ekonomik iş birliğini geliştirmeyi amaçlayan "Yeni İpek Yolu" projesi olmak üzere daha geniş dış politika girişimlerinin bir parçasıdır.

Çin'in Sırbistan'daki yatırımlarının ardındaki motivasyonlar hem ekonomik hem de jeopolitik çıkarlara dayanıyor. Çin, ekonomik nüfuzunu genişletmeyi, ülkedeki yatırımları ile küresel pazardaki payını büyütmeyi ve Avrupa'da stratejik bir yer edinmeyi amaçlıyor. Bu yatırımlar Sırbistan'ın ekonomik kalkınmasına katkıda bulursa da Çin'e karşı ekonomik bağımlılık ve bölgesel istikrara yönelik zorlukları da beraberinde getiriyor. Çin yatırımlarının Sırbistan ekonomisi üzerindeki etkisi önemli olmuş; istihdamın artmasına, yoksulluk seviyelerinin azalmasına, teknoloji ve yönetim yöntemlerinde ilerlemeler yaşanmasını sağlamıştır. Ancak çevresel kaygılar ve Sırbistan'ın AB entegrasyon sürecine olası etkileri gibi ilgili riskler de mevcuttur.

Diplomatik cephede Çin ve Sırbistan, "Stratejik Ortaklık" ve hassas uluslararası konularda karşılıklı destek ve güçlü siyasi bağları ile öne çıkmaktadırlar. Çin'in bölgedeki etkisi, Batı Balkanlar'da artan ekonomik ve siyasi nüfuzu, AB'nin jeopolitik kaygılarını artırmıştır. İleriye baktığımızda, Çin-Sırbistan ilişkilerinin gelecekteki beklentileri küresel ekonomik faktörlerle, Sırbistan'ın AB üyeliği arayışıyla ve uluslararası politikanın gelişen dinamikleriyle iç içe geçmiş durumda. Sürdürülebilir iş birliği için ticari kısıtlamalar, jeopolitik rekabetler ve diğer küresel güçlerle ilişkilerin dengelenmesi gibi zorlukların üstesinden gelinmesi gerekecektir.

Çin-Sırbistan ilişkisini realist teorinin merceğinden analiz ettiğimizde, her iki ülkenin de uluslararası sistemde güç, ekonomik avantaj ve stratejik konumlanma arayışı tarafından yönlendirildiği açıkça ortaya çıkıyor. Realist perspektif, uluslararası ilişkilerin rekabetçi doğasının altını çiziyor ve Çin'in bölgede artan etkisinin potansiyel etkileri hakkında sorular ortaya atıyor.

Kaynakça

- Abdula, Sevba. "Batı'nın Salgındaki Yönetim Zafiyeti Balkanlar'da Çin'e Nüfuz Alanı Açıyor." *Anadolu Ajansı*, 16.03.2021. Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/batinin-salgindaki-yonetim-zafiyeti-balkanlarda-cine-nufuz-alani-aciyor/2177636>.
- Bošković, Nikola. "The EU's Response to the Increased Chinese Engagement in the Western Balkans." Master's Thesis, Freie Universität Berlin, 2020.
- Çakmak, Gamze Ayan. "Batı Balkanlar'da Çin-AB Rekabeti." *DSJournal*, 23.09.2020. Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://www.dsjournal.org/bati-balkanlarda-cin-ab-rekabeti/#>.
- Çalışkan, Göktuğ. "On China's Increasing Influence in the Balkans." *ANKASAM*, 28.12.2022. Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://www.ankasam.org/on-chinas-increasing-influence-in-the-balkans/?lang=en>.
- Dimitrijević, Duško. "Chinese Investments in Serbia-a Joint Pledge for the Future of the New Silk Road." *TalTech Journal of European Studies* 7, no. 1 (2017): 64–83.

- Dimitrijević, Duško. "Contemporary Relations of Serbia and China in a Changing World." *Security Challenges and the Place of the Balkans and Serbia* 16 (2020): 246–272.
- Hollinshead, Graham. "Chinese Overseas Foreign Direct Investment and the Sino-Serbian Strategic Partnership." *Work Organisation, Labour & Globalisation* 8, no. 1 (2014): 37–48.
- Holzner, Mario. "Serbia, China's Gateway to Europe." *Wiiw*, 16.09.2022. Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://wiiw.ac.at/serbia-china-s-gateway-to-europe-n-566.html>.
- İvanović, Vladan, Katarina Zakić. "Belt and Road Investments in Serbia: Is China a New Saviour or a New Threat?" *Međunarodni Problemi* 75, no. 1 (2023): 65–92.
- Khaze, Nina Markovic. "Is China's Rising Influence in The Western Balkans a Threat to European Integration?" *Journal of Contemporary European Studies* 29, no. 2 (2021): 234–50.
- Kurut, Dilruba. "Çin'in Balkan Politikası: Kuşak-Yol Projesi'nin Bölgeye Etkileri." *Avrasya Etüdüleri*, no. 62 (2023): 35–65.
- Marjanović, Darko, Elena Jovičić, Danijela Stojanović. "The Global Distribution of Chinese Investments – Importance for the Economy of Serbia." *Ekonomika* 67, no. 1 (2021): 43–55.
- Pavličević, Dragan. "China's New Silk Road Takes Shape in Central and Eastern Europe." *China Brief* 15, no. 1 (2015): 9–13.
- Stanicek, Branislav, Simona Tarpova. "China's Strategic Interests in the Western Balkans," *European Parliament Briefing*, 24.06.2022. Erişim tarihi: 28.11.2024. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733558/EPRS_BRI\(2022\)733558_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733558/EPRS_BRI(2022)733558_EN.pdf).
- Vladislavljev, Stefan. "Chinese Influence in Serbia." *CEPA Comprehensive Report*, 02.09.2022. Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-serbia/>.
- Wang, Hongying. "A Deeper Look At China's 'Going Out' Policy." *Center for International Governance Innovation*, 08.03.2016. Erişim tarihi: ? https://www.cigionline.org/static/documents/hongying_wang_mar2016_web.pdf.
- Yevheniia, Zhemelinska, Hong Song Liu. "China – Serbia Cooperation: Restrictions and Challenges." *Young Scientist* 10, no. 98 (2021): 183–187.
- Zweers, Wouter, Vladimir Shopov, Frans-Paul van der Putten, Mirela Petkova, Maarten Lemstra. "China and the EU in the Western Balkans A Zero-Sum Game?" *Clingendael Report*, Lahey: The Clingendael Institute: 2020. Erişim tarihi: 28.11.2024. <https://www.clingendael.org/sites/default/files/2020-08/china-and-the-eu-in-the-western-balkans.pdf>.